

1. Žižkovský středověk

Z dnešního pohledu mi to připadá jako středověk. Narodil jsem se v době a ve čtvrti, kde nikdo netušil, že by mohl mít ústřední topení nebo teplou vodu z kohoutku. Chodili jsme v ulici k uhlíři pro kolo naštípaného dříví. A když chtěla maminka vařit, muselo se nejdřív zapálit v kamnech.

Pro mlíko jsem chodil s bandaskou v ruce k paní Boučkové, pro pivo se džbánem ke Gazdům ve vedlejším domě a pro cukr k Pohanovi. Zručně uchopil sekáček a vmžiku uloupl z cukrové homole, kolik jsem objednal. Kostky nebo sypaný cukr už existovaly, ale zdaleka ne široko daleko na Žižkově. V létě, kdy nastala vedra, obcházeli hospody ledaři a nabízeli křišťálově čiré kvádry ledu jako stěny akvária...

Jako by se Neruda a jeho doba nechtěla rozloučit a přetrvávala navzdory novinkám a vynálezům. Dívám se na tu dobu s nostalgií i s úsměvem.

Narodil jsem se ve viktoriánské porodnici na Vinohradech. V porodnici, kde se narodil můj táta, později moje žena i syn, jako by žádná jiná neexistovala.

Psal se rok 1934 a Žižkov byl čtvrtí hospod, divadelních ochotnických spolků, malých živnostníků a dělníků. V létě všichni seděli na ulici, povídali si, hráli fotbal a ulice se vlastně stávala klubovnou.

Bydleli jsme v pavlačovém činžáku v ulici, která během let zmizela, aby na místě původních domů po dlouhá léta zbyla z jedné strany proluka a na druhé panelákové králíkárný.

Než jsem se odstěhoval, stačili ulici za války přejmenovat z Harantovy na Kalvínovu a po válce na Roháčovu. Byl to vlastně střed Žižkova.

Z našeho domu chodil do zaměstnání jen pan Procházka coby tiskař, všichni ostatní byli živnostníci. Tatínek byl holič, děda zase vlásenkář. Chodil vypomáhat do divadla a spolupracoval dokonce na filmech coby maskér. Maminka se vyučila u tety na Smíchově dámskou kloboučnicí a v devatenácti si otevřela vlastní obchod. Zní to velkolepě, ale šlo o malou místnůstku, kam se vešly ještě učnice, které se tam nastěhovaly s peřinou a celé dny tam pracovaly i přebývaly. Tak to šlo do osmačtyřicátého roku...

Jako sedmiletý kluk jsem chodil pomáhat tátovi do holírny. Předmydloval jsem chlapy a tatínek nebo děda je pak oholili. Tehdy se nikdo neholil doma a holírna – i když šlo vlastně o tři židle a tři zrcadla – sloužila jako společenská místnost, kde se hrávaly šachy a probíral se fotbal stejně jako politika.

TUDY JENOM PROCHÁZÍME

Víc jsem ovšem prožíval klukovské války s Kadleňákama, Kruťáky zase nedaleko bojovali s Volšaňákama. Žižkov – to byla periferie, kde každý blok domů měl nějakou partu. Volšákové chytli kluka, přivázali ho ke klandru a pálili mu sirky za nehtama. Nebo mu ostříhali vlasy a domů šel jako spráskanej pes.

Do naší party tehdy patřili Láďa Gazdů, Honza Hradecký, Míra Procházka, Štěpánek – ale žádné holky. S těma jsme začali až mnohem později.

Naše parta z Roháčovky si ochraňovala území se třema hospodama, stejným počtem koloniálů, dvěma holičstvími, jedním zelinářstvím a s ladičem pian. Daleko jsme neměli ani k rvačkám. Každou chvíli se mohl někdo z nás kluků pochlubit rozbitou hlavou. Vlastně neminul týden, aby se i někdo z dospěláků v hospodě nepoprál, nebo aby někoho neprohodili oknem do ulice. Případá mi to jako nádherná doba, kdy se žilo naplno. Později lidé zalezli do ulit a dneska jsou všichni vyděšení, když se někdo napije a popere.

Jediné auto v ulici vlastnil cukrář Veselý a hospody byly plné a jedno z jejich lákadel tvořily divadelní spolky. A tak se stalo, že jsem jako malý kluk hrál prince v divadle Akropolis. Jindy zase v Masarykově síni, dnešním divadle Járy Cimrmana, chrobáka v Čapkově hře Ze života hmyzu. S Láďou Krátkým jsme excelovali. Pro pobavení diváků jsem si tam válel tu svou kuličku a vysmíval se tak hamounům. I kdybych se rozkrájel, nevzpomenu si, jak jsem se k divadlu dostal, ale nejspíš to souviselo se snahou být všude tam, kde se něco děje, kde něco vzniká.

Ovšem naším hlavním zájmem byly biografy. Kolem nás se mohl každý druhý blok domů pyšnit kinem a téměř denně bývalo vyprodáno. Jen v okolí naší ulice stála kina Tábor, Deklarace, Ponec, Pokrok, Jarov, Obzor a Aero. Nejpůvabnější byla kina Tábor a Deklarace, kde v létě otevřeli dveře dokořán, aby v tom vedru mohli lidé vůbec dýchat, a naopak v zimě se topilo v kamnech, a tak diváci seděli přímo u praskajících kamen a dívali se na bijáky... První film jsem viděl v biu Tábor a fascinován tím pohyblivým obrazem na plátně jsem se šel podívat za něj, za plátno, a užasle hleděl na tu stínohru. A pak jsem zašel do kabiny...

Vymetal jsem představení za představením a nikdy jsem filmy nerozebíral, nechal jsem se oslovovat emocemi, hrdinstvím, láskou... Dodnes se dokážu v kině dojmout.

Nasával jsem všechny ty obrazy a tady začal můj zájem o film.

Do paměti se mi však vryly i jiné obrazy. Ležel jsem v posteli a táta se najednou u mě objevil ve vojenské uniformě. Na podzim třicátého osmého roku totiž vyhlásili mobilizaci. Pár měsíců poté začala válka a za války přestal existovat skaut. Tajně jsme se scházeli jako vlčata s bratrem Boudou, podnikali jsme výlety a dodržovali náplň činnosti skautů, i když jsme nesměli nosit jejich tradiční uniformy. To už jsem navštěvoval školu – od čtyřicátého roku. Vlastně jsem nastoupil předčasně, protože jsem se narodil v listopadu. Od té chvíle jsem měl pocit, že neustále musím něco dohánět.

TUDY JENOM PROCHÁZÍME

S klukama jsme se stále hecovali. Třeba Honza Hradecký měl doslova smrtelný fóry. Během vyučování se třeba přihlásil a prohlásil: „Paní učitelko, támhle Procházkovi schovávají pod postelí Žida!“ Dneska to zní jako nezávazný fórek, ale tehdy to mohlo skončit bledě. Tak ale vypadala obrana dětí vůči situaci... A Procházka se nenechal zahanbit, protože Hradeckého rodiče prodávali zeleninu a chovali v krámku kavku: „K tobě nejdeme nic koupit, vám kavka sere na zboží!“

Táta měl po celou dobu války u dědy Asmana zahrabaný browning i s bedýnkou nábojů. Jednou jsme je nechtěně vykopali a byl u toho i Honza. Míra držel hubu, Láďa také, ale skutečnost, že u toho byl i ukecanej Honza, naháněla tátovi vítr, a tak ho vzal do holírny a domlouval mu: „Nesmíš to nikde říct. Fakticky!!!“ Ale vždycky, když jsme se porvali, nezapomněl Honza podotknout: „A já něco vím, a když mě nasereš, tak to řeknu...“ Tak člověk chodil po provaze, aniž by to kdy chtěl...

Na Pražačce, dvě stanice tramvají od nás, sídlila škola hitlerjugend. Často jsme potkali jejich partu na ulici, nosívali nože v parádních kožených pouzdrech, ale stejně jsme nechtěli ustoupit. Stávalo se, že často neustoupili ani oni, a všem šel mráz po zádech. Stáli tu kluci proti klukům. Děti proti dětem. Tušili jsme, že takový střet nemusí dopadnout dobře, ale nikdy jsme nepomysleli na to, co jsme viděli na Pražačce po Pražském povstání. Tam jsme najednou měli jasně na očích, jak to může dopadnout. Jako masakr.